

4. Fried-Booth D.L. Project work. 2-nd ed. Oxford: OUP, 2002. 136 p.
5. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева. М.: Академия, 2002. 272 с.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
7. Академічне письмо як необхідна складова підготовки докторів філософії з англійської мови фахового спрямування : лінгводидактичний аспект / І.М. Панченко, І.В. Малиновська. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. К., 2017. С. 147–153.

УДК 81.255.4

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ TIME В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ ТА МАЛОЇ ФОРМИ

Люлька О.О., аспірант кафедри англійської філології

Інститут іноземної філології

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Стаття являє собою аналіз художнього англомовного дискурсу та аналіз суб'єктивного розуміння концепту TIME в різні історичні періоди існування людства на прикладі сучасного художнього англомовного дискурсу та в просторі літературного твору малої форми. Автор аналізує такі аспекти часу: існування в обмеженому просторі, динаміка і статика часу. Аналіз цього концепту відбувається з огляду на його відношення з такими аспектами, як рух та простір. Підкреслюється роль метафоричності в актуалізації концептів часу і простору. Розглянута основа створення часу і простору в художньому тексті малої форми.

Ключові слова: художній дискурс, авторська картина світу, концепт TIME, текстова категорія, когнітивні моделі часу, просторова і часова локалізація, семантична структура.

Статья представляет собой анализ художественного англоязычного дискурса и анализ субъективного понимания концепта TIME в разные исторические периоды существования человечества на примере современного художественного англоязычного дискурса и в пространстве литературного произведения Колма Тойбина «The Empty Family». Автор анализирует такие аспекты времени, как существование в ограниченном пространстве, динамика и статика времени. Анализ данного концепта происходит, учитывая его отношение с такими аспектами, как движение и пространство. Подчеркивается роль метафоричности в актуализации концептов времени и пространства. Рассмотрена основа создания времени и пространства в художественном тексте форме.

Ключевые слова: художественный дискурс, авторская картина мира, концепт TIME, текстовая категория, когнитивные модели времени, пространственная и временная локализация, семантическая структура.

Liulka O.O. THE TIME CONCEPT ORGANIZATION IN THE ENGLISH LITERATURE DISCOURSE TEXTS AND ENGLISH TEXTS OF THE SMALL FORM

The article represents the analysis of the English literature discourse texts and the subjective understanding of the TIME concept in various historical periods of human existence. The analysis is based on the modern English literature discourse texts and the space of Colm Tóibín's literary work "The Empty Family". The author analyzes such aspects of time as: existence in a limited space, dynamics and statics of time. The analysis of this concept takes place due to its relation to such aspects as: movement and space. The role of metaphorical aspect in updating the concepts of time and space is emphasized. The basis of time and space creation in the literature text of the small form is considered.

Key words: literature discourse, subjective world picture, TIME concept, text category, cognitive time models, spatial and temporal localization, semantic structure.

Постановка проблеми. Тривалий час людство цікавило питання часу, його походження та взаємодія з об'єктами Всесвіту. Це питання розглядалось вченими різних галузей. Письменники різних історичних періодів виражали час по-різному. Постмодерністи задавались питанням трансформації теперішнього часу в минулий. Саме

в той час з'явилося таке поняття, як «вічне теперішнє». Такий вираз означав поєднання всіх трьох видів часу в одне ціле. Досить популярною стає думка про те, що минулий час тісно пов'язаний із теперішнім. Загальновідомим є той факт, що досить довго різні нації мали своє уявлення часу. Воно стало більш загальним пізніше, коли час набув

таких ознак, як лінійність та векторний напрям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першим, хто показав зв'язок часу і простору, був Альберт Ейнштейн. Він вірив, що час як єдине ціле може існувати лише у разі врахування умов світу, в якому він існує. Літературні тексти художнього дискурсу мають свої унікальні світи та закони. Таким чином, можна стверджувати, що залежно від умов конкретного літературного світу будуть змінюватись умови існування часу та його якості. Підтвердженням цього є загальна теорія вірогідності. Згідно з цією теорією, часовий простір може змінюватись за наявності чужорідної матерії в ньому. У такому разі йдеться про взаємодію концепту часу в реальному та уявному світах.

Крім того, чимало вчених розглядали питання взаємодії концептів в художньому дискурсі. Особливої уваги заслуговують Дж. Уард, Я.Ф. Аскін, Р. Кверк, І.С. Бик, Дж. Лайонз, Я.Г. Біренбаум, І.Б. Хлебнікова, О.В. Бондарко, О.І. Смирницький, О. Єсперсен, Е.Я. Мороховська, Г.А. Золотова, А.К. Корсаков, А.В. Кравченко, І.П. Івановаб, Т. ван Дейк, П. Верс, Дж. Хобс, Л. Гренобл, Р. Богранд, Н. Ферклаг, Т. Хуккін, Б. Фрасер.

Постановка завдання. Об'єктами дослідження є художній англomовний дискурс та суб'єктивне розуміння концепту TIME в різні історичні періоди існування людства на прикладі сучасного художнього англomовного дискурсу та в просторі літературного твору малої форми. Предметом дослідження є художні твори сучасних письменників Англії. Метою дослідження є аналіз таких аспектів часу, як існування в обмеженому просторі, динаміка і статика часу та пояснення основи створення часу і простору в художньому тексті малої форми. Завданням дослідження є аналіз цього концепту з огляду на його відношення з такими аспектами, як рух та простір та акцентування на ролі метафоричності в актуалізації концептів часу і простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Добре відомий той факт, що тексти художнього дискурсу мають свою структуру реальності. Така структура напряму залежить від авторського сприйняття та авторського задуму. Іншими словами, реальність у художніх текстах має свої закони, тому такі параметри, як час і простір, можуть мати різні характеристики. Репрезентація цих параметрів відбувається завдяки метафоризації, використанню епітетів, порівнянь тощо. Художні

тексти малої форми, як правило, вимагають від авторів використання комплексів оказійних та традиційних прийомів та методів нарративного моделювання зовнішньої реальності. Такі комплекси забезпечують створення кордонів для часу і простору художнього тексту. Однією з функцій часу і простору є забезпечення цілісного сприйняття тексту читачами. Ці параметри відіграють ключову роль у створенні сюжетної єдності твору. Стан героїв художнього тексту або їхні дії є основою. Семантична структура тексту формується навколо цієї основи. Статус існування героїв може бути активним і пасивним. Активний статус – це дія персонажів, пасивний статус – це стан персонажів. Ці два стани об'єднує той факт, що вони існують у часових та просторових рамках твору. Із метою встановлення часових і просторових рамок у художньому тексті автор використовує комплекс часової і просторової локалізації.

Автори художніх англomовних текстів часто використовують факт єдиного співіснування часу та простору. Одним із таких авторів є Софі Кінселла. В її романі "The Secret Dreamworld of a Shopaholic" минулий та теперішній час поєднано в єдине ціле. Автор проводить аналогію двох періодів часу зі світом та тінню. Вони виступають головними образами впродовж усього роману і розкриваються за певних обставин. Час і простір тісно пов'язані один з одним у цьому романі. Концепт TIME метафорично реалізується як абстрактна ідея, що побудована на інформації про конкретний навколишній світ. Такого роду метафорична реалізація відбувається завдяки простору і руху. Залучення цих параметрів надає змогу створити більш виражений світ у тексті англomовного художнього дискурсу. Нижченаведений приклад демонструє інтеграцію простору, руху та часу.

"The temple deformed its structure as she step farther of it" [9, с. 37].

У такому разі процес руху вказує на рух часу. Результатом такого руху є зміна сприйняття простору.

"It happened to be the enormous big shopping-mall and now it transformed into some divide spots. Some of them were freezing or hot and other were covered with white sand" [9, с. 52].

У вищезазначеному прикладі пісок розглядається головним героєм як увіковічення його роботи в часі. Структура області джерела була позичена часом, що виражений концептуальною областю мішені.

За допомогою порівняння відбувається акцентуація на факті поступового зникнення часового вектору персонажа. Теперішній час персонажа співвідноситься з темрявою.

“<...>the scene has become strangely faint, as the shading of the obscuration” [9, с. 29].

Факт затемнення свідчить про відсутність майбутнього часу для героя.

Варто окремо виділити, що поняття часу зазвичай належить до другого плану. Адже основним джерелом часових метафор є простір.

“All the day she walked at the endless park, occasionally releasing my fervour in high-sounding poem reciting and at times immersed into the most scaring representations: for in what a view was she?” [9, с. 110]

У цьому реченні можна побачити, що використання лексичних засобів зумовлено створенням враження безкінечності простору і часу, що є замкненими в обмеженому просторі.

Для того щоб показати взаємодію всіх часових і просторових параметрів тексту, треба приділити увагу такому англomовному художньому тексту, як «The Empty Family» Колма Тойбіна. У цьому тексті автор описує трагічну смерть двох людей. Побудова композиції часу і простору в такому тексті базується на протиставленні буденного та нереального планів розповіді. Мовна реалізація часу і простору відбувається завдяки використанню видо-часових форм англійських дієслів, абстрактних іменників та використанню стилістичних прийомів. Розглянемо такий приклад:

“Jennifer has been surprised of the velocity she avoided the burining automobile, through the pasture that she was able at the moment to behold the yellow glare at the solitary pathway in the range: it was stupid of them to brawl, she and Gregory, and set the damned auto off in such a way; she didn't stop walking from the time she had sensed the impact from the emitted flames of the crash” [10, p. 104].

Лексичні одиниці, як-от «to avoid», «the velocity», вказують на динамічний та відкритий простір. Кордони цього простору мовно реалізуються такими іменниками: «automobile», «pasture», «pathway», «range», «auto», «crash». Ці іменники мають свою змістовну структуру в реченні. Основним іменником є найбільший предмет «pasture». Другорядні іменники вмістилища «automobile», «auto» використовуються з метою протиставлення розмірів об'єктів. За допомогою діє-

лівних форм «to avoid», «was able to behold» демонструється той факт, що реальність досить швидко змінюється навколо головного героя. У цьому прикладі лексична одиниця «at the moment» вказує на умовний стан теперішнього часу. Це пов'язано з тим, що читач сприймає суб'єктивну реальність персонажа як щось поза часом. Іншими словами, читач сприймає теперішній час художнього тексту в динаміці тому, що він постійно доповнюється новими деталями. Завдяки таким маніпуляціям автор може поєднувати фантастичний та реальний. Одна часова і просторова площина переходить в іншу.

Найбільш популярним є сприйняття часу як горизонтальної площини, але є виключення, в яких час розглядається як вертикальна площина. Спільною ознакою цих типів сприйняття є ознака орієнтації на часовій площині. Вона виражається в русі вперед або назад.

“In another moment I understood I had put on my black cloak before getting out” [9, с. 166].

“When they gone away the next evening it had become cooler in the house” [9, с. 63].

“When I had finished the job I left the place very fast” [9, с. 122].

Концепт часу можна розглядати з позиції направленості часу. В такому разі час може рухатись не тільки вперед, але і назад. Враховуючі особливості текстів художнього дискурсу, це означає, що теперішній час може впливати на минулий час. Тобто процеси в художньому часі можуть досить сильно відрізнятись від процесів, що протікають у часі реальному.

“Attempting to see the past shown in the play, Rebecca looked at the script but there was nothing to be seen aside from the blackness” [9, с. 215].

Ті лексичні одиниці, що позначають якість руху в просторі, здатні до створення позначення локалізації в просторі. На початку тексту герой вже фізично мертвий, тому його час не може перебувати в русі. Але водночас він може себе усвідомлювати.

“...that she was able at the moment to behold the yellow glare at the solitary pathway in the range: it was stupid of them to brawl, she and Gregory, and set the damned auto off in such a way; she didn't stop walking from the time she had sensed the impact from the emitted flames of the crash” [10, с. 104].

Події з вищезазначеного прикладу ведуть до реакції персонажа, оскільки він описує реальну для нього і нереальну для читача дійсність. Дієслово *not stop* виступає перехідною

ланкою між існуванням та забуттям головного героя в аспекті часу і простору.

Цікавою є категорія фіктивного руху. Цю категорію створив Л. Талмі у своїх роботах. Вона полягає в приписуванні руху тим об'єктам, що не знаходяться в русі. Однією зі складових частин цієї категорії є таке поняття, як еманация. Вона полягає у виявленні певної невлімової якості в об'єкта. Водночас активним об'єктом є той, який демонструє більшу ступінь активності.

Художній час домінує над граматичним часом. Це пов'язано з тим, що текстові форми теперішнього не виражають для читача реального моменту часу. Трифазовість реального фази лишається майбутнього часу в такому тексті. Часова площина цього художнього тексту включає в себе лише минулий і теперішній час. Простір та час є невід'ємними. Кордони простору та часу побудовані автором за допомогою специфічної структури твору та локалізації. На початку простір і час суб'єкту обмежений його фізичним тілом. Згодом за допомогою зміни локації простір розширюється, а разом із ним – і час головного героя.

Л. Талмі вірить, що концептуалізація певної дії – це змога людини порівнювати результат взаємодії з рухомими об'єктами як з нерухомими. За цим принципом, людина може надавати ознак руху нерухомих предметам навколишнього світу. Наступний приклад є демонстрацією роботи цього принципу.

“It was just my hard exhaling as I lean on my desk and the sound of the candle that abruptly bursts out and casts dark shade all over the place” [9, с. 138].

У такому разі еманация відбувається на світло свічки. Їй надаються властивості руху та дії, оскільки вона рухає відтінки. Такий рух створює свою просторову та часову характеристики.

В. Еванс у своїх роботах зазначає, що, незважаючи на те, що фізіологічно час сприймається людиною як минуле, яке постійно змінюється, траєкторія часу може бути не тільки прямою лінією вперед. Рух часу може

бути співвіднесений із певним персонажем чи подією, що мали місце в художньому творі.

“The time has come when the famous designer Melony Week started to create a concept of the gallery” [9, с. 189].

Вищезазначений приклад являє собою реалізацію когнітивних моделей «часу, що рухається» та «его, що рухається».

Висновки з проведеного дослідження. Отже, концепт TIME може бути знайдений у текстах художнього англомовного дискурсу в різному вигляді. Кожен суб'єкт та об'єкт авторського світу має свою ознаку часу. Метафорична реалізація часу відбувається в просторі художнього твору та формується в людській свідомості. Цей підхід дав змогу виявити комплекс семантичних відношень у просторовій та часовій структурах художнього тексту та зрозуміти ряд мовних методів для забезпечення такого ефекту на читача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голянич М.І. Внутрішня форма слова і художній текст. Івано-Франківськ: Плай, 1997. 178 с.
2. Гошилик Н.С. Основні параметричні властивості концепту часу в англійській мові. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. № 10. 2008. С. 179–183.
3. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
4. Швець Н.С. Лексико-семантична актуалізація концепту часу. Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. 2007. № 4. С. 162–166.
5. Болдырев Н.Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики. Вопр. когнитивной лингвистики. 2004. № 1. С. 18–36.
6. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
7. Evans V. The Meaning of Time. J. Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. № 41. P. 33–75.
8. Kinsella S. The Secret Dreamworld of a Shopaholic. London: Transworld Publishers, 2000. 320 p.
9. Talmy L. How Language Structures Space. Spatial Orientation. Theory, Research and Application. N.Y., 1983. P. 225–281.
10. Tóibín C. The Empty Family. London: Penguin Books Ltd., 2011. 224 p.